
GJALLARHORNET

Utges av

Svenska Arkeologiska Samfundet

Årgång 43. Nr. 3. 2024.

Bästa medlemmar i Svenska Arkeologiska Samfundet!

Vi har haft en fantastiskt vacker höst, och vi hoppas att ni fått möjlighet att njuta av det vackra vädret och av den fantastiska färgprakten. När regn och höstvindar sveper in över landet tänker vi att det känns lite extra trevligt att slå sig ned i favoritfåtöljen med det senaste numret av Gjallarhornet! Denna gång presenterar bland annat Ola W Jensen ett mycket intressant forsknings- och digitaliseringsprojekt kring Riksantikvarieämbetets och Kungl. Vitterhetsakademiens äldsta historia, Nils Ringstedt skriver om ett intressant besök i Lockgruvan i Pershyttan och Alessia Iaconelli, som fått Samfundets Tengborgsstipendium, skriver en reseberättelse från den etruskiska staden Vulci. Som vanligt finner ni intressant information och notiser om stort och smått av arkeologiskt intresse!

Vi vill också uppmärksamma att Samfundet söker arkeologer som vill engagera sig i styrelsearbetet – och att vi som alltid är på jakt efter artiklar och material till Gjallarhornet!

Bästa hälsningar

Jhonny Therus & Per Nilsson

info@arkeologiskasamfundet.se

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet	3
<i>Mikael Eboskog</i>	
Riksantikvarieämbetets och Kungl. Vitterhetsakademiens äldsta historia: En kort presentation av ett angeläget forsknings- och digitaliseringspro- jekt	4
<i>Ola Wolfhechel Jensen</i>	
Monteliusmedaljen utdelad till professor Bjørnar Julius Olsen	6
<i>Nanouschka Myrberg Burström</i>	
Lockgruvan i Pershyttan	9
<i>Nils Ringstedt</i>	
En resa i etruskernas land med Göteborgs universitet och projektet Un- derstanding Urban Identities (UUI)	11
<i>En Tengborgstipendiats reseberättelse av Alessia Iaconelli</i>	
Nya avhandlingar	14
Upprop, notiser och utlysningar.....	15

GJALLARHORNET utges av Svenska Arkeologiska Samfundet.

Redaktörer:

Jhonny Therus, jhonny.therus@arkeologgruppen.se

Per Nilsson, per.nilsson@ostergotlandsmuseum.se

Ordföranden har ordet

Kulturmiljöarbetets ökenvandring på museerna

Regionala och kommunala museer brottas alltjämt med ekonomin, att få den att räcka till med allt från fastighetsunderhåll, samlingsförvaltning, utställningar och andra publika satsningar, samt därutöver bedriva kunskapsutveckling och kulturmiljöarbete. Inga lättnader på den horisonten fanns att hitta i höstens kulturbudget tyvärr.

I nedskärningstider har kulturmiljöarbetet ofta drabbats negativt, där uppdragsarkeologisk verksamhet i allt högre grad har fått ersätta och/eller finansiera museernas kulturmiljöarbete. Vilken roll ska museerna spela vad gäller den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden, förvaltningen av samlingarna och tillgängliggörandet av kunskapen till allmänhet och forskning?

Hur blir det med det viktiga kulturmiljöarbetet om de enda resurser som kommer finnas är uppbundna av arkeologiska uppdrag, där museerna har väldigt svårt att hävda sig gentemot en pri-

vat marknad. På vilket sätt ska uppdragsarkeologin komma samhället till del bortsett från att rensa områden från störande fornlämningar inför samhällsviktiga byggnationer?

Om inte museerna kan göra det arbetet, vem tillser att det sker en kunskapsuppbyggnad, att kunskapen förmedlas (inte bara när undersökningen bedrivs utan också i framtiden) och långsiktigt förvaltas. Utan museerna blir då uppdragsarkeologin samhällsnyttig eller bara ett alibi? Fornlämningarna har redan blivit anonymiserade till ett obegripligt nummer, kunskapen om var, vem och när arkeologiska undersökningar görs är ytterst svårt att få fram och ännu svårare är resultaten att nå för den oinvigde och går den att förstå?

Med hopp om att kulturmiljöarbete ska få ta plats.

Mikael

Ordförande

Riksantikvarieämbetets och Kungl. Vitterhetsakademiens äldsta historia: *En kort presentation av ett angeläget forsknings- och digitaliseringsprojekt*

Av Ola Wolfhechel Jensen, Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm

Om projektet

Som ett led i tidens stormaktsambitioner och den svenska statsförvaltningens expansion grundades redan i början av 1600-talet en mindre kulturminnesvårdande myndighet under ledning av riksantikvarien Johannes Bureus. 1786 övertog Vitterhetsakademien detta ansvar vilket under seklet därpå resulterade i framväxten av en modern kulturminnesvårdande organisation och ett centralmuseum med uppgift att förvalta, forska och förevisa kulturhistoriska föremål, dvs. Historiska museet i Stockholm. De handlingar som rör denna formativa period finns i huvudsak bevarade i Riksantikvarieämbetets och Kungl. bibliotekets respektive arkiv och utgör följaktligen ett mycket viktigt källmaterial. Samtidigt är det både skört och svårtillgängligt varför en digitalisering är nödvändig både i bevarandesyfte och för att öka dess tillgänglighet för forskare.

För att råda bot på detta påbörjar Riksantikvarieämbetet och Kungliga biblioteket med start hösten 2024 ett tvåårigt forsknings- och digitaliseringsprojekt. Syftet med projektet är att tillgängliggöra de aktuella samlingarna och att parallellt genomföra ett antal vetenskapliga undersökningar med dem som källmaterial. Projektet finansieras i huvudsak av Kungl. Vitterhetsakademien (8,4 Mkr) samt med finansiering från Riksantikvarieämbetet och Kungl biblioteket (2,8 Mkr) vilket kommer att bekosta löner för arkivarier, bildtekniker och forskare, för viss extern digitalisering samt för nödvändiga bevarandeåtgärder.

Arkivhistorik

Historien om de aktuella arkiven är som ni förstår lång och tar sin början runt 1630 då rikets antikvarier fick sina första kungliga instruktioner. Bland deras uppgifter ingick att i ord och bild dokumentera landskapens kulturhistoriska inslag och att samla in äldre föremål. På 1660-talet grundades så ett lärt kollegium inom Uppsala universitet, Antikvitetskollegiet, som tog över ansvaret för kulturminnesvård och forskning. En för tiden ansevärd stab inrättades för ändamålet och under samma period instiftades landets första fornminneslag vilket mynnade ut i en riksomfattande fornminnesinventering. 1690 flyttade kollegiet till Stockholm och ombildades blott några år senare till Antikvitetsarkivet som 1786 kom att införlivas i Vitterhetsakademien som därmed tog över ansvaret för kulturminnesvården.

Till saken hör att Antikvitetsarkivet och Kungl. biblioteket slogs ihop redan 1751 och 1780 delades böcker och manuskript upp mellan Kungl. biblioteket och Riksarkivet. Då Antikvitetsarkivet införlivades i Vitterhetsakademien erhöll akademien först avskrifter av medeltida dokument som tidigare antikvarierna producerat och senare, 1850, från Kungl. biblioteket handlingar som idag i huvudsak ingår i Riksantikvarieämbetets serier *Ämbetsarkiv 1–2*, dvs. arkivhandlingar som sträcker sig från 1600-talet fram till början av 1920-talet. Materialet består i huvudsak av mötesprotokoll, koncept, skrivelser och utredningar i skilda antikvariska ämnen, tävlingsskrifter, kungliga brev samt handlingar som belyser Riksantikvarieämbetets och Vitterhetsakademiens grundande och organisatoriska förändringar.

De handlingar från Antikvitetsarkivet som blev kvar i Kungl. bibliotekets arkiv utgör den så kallade F-samlingen som med tiden kom att kompletteras av inkommande antikvariska handlingar. Den speglar i huvudsak myndighetens praktiska och antikvariska verksamhet och innehåller företrädesvis avbildningar och beskrivningar av fornlämningar, runinskrifter, kyrkor och andra betydande byggnader samt annat av antikvarisk-topografiskt intresse. Exempel på detta är den dokumentation som inkom som ett led i den omnämnda landsomfattande inventeringen, antikvariernas reseberättelser liksom avhandlingar i olika antikvariska ämnen.

Forskningsmöjligheter

Forskningsmöjligheterna på samlingarna är många eftersom kulturminnesvården under den aktuella perioden ämnesmässigt spände över vad vi idag definierar som arkeologi, kulturmiljövård, runologi, byggnadsvård, numismatik, etnologi/folklorism och språkvetenskap inklusive dialektforskning. Handlingarna vittnar därtill om hur Vitterhetsakademiens verksamhet och organisation utvecklades och hur en kulturminnesvårdande myndighet etablerades i en tid

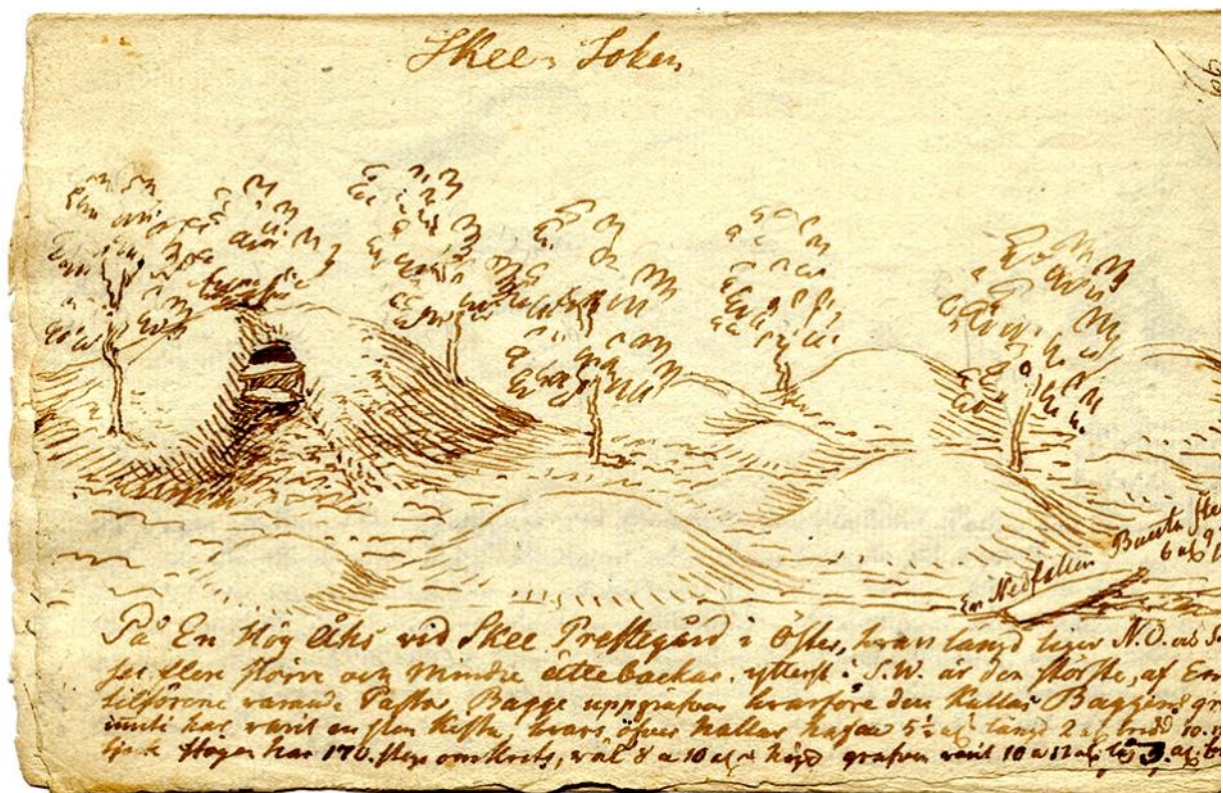
då den svenska statsapparaten var mycket expansiv. Materialet lämpar sig följaktligen även för ämnen som statsvetenskap, politisk historia, historiebruk och kritiska kulturarvsstudier men även för arkivvetenskapliga spörsmål som hur arkiven bildades, ordnades och under olika perioder användes.

Projektets forskargrupp består av tre personer, inklusive undertecknad som tillika är projektledare, och vårt primära syfte är att synliggöra och visa på samlingarnas höga forskningspotential inom olika ämnesområden. Målet är därför inte att genomföra några få djuplodande studier utan ett flertal mindre vars resultat presenteras löpande i takt med att de olika samlingarna tillgängliggörs. Vi kommer regelbundet att anordna seminarier och workshops där forskare och andra intresserade får möjlighet träffas och diskutera aktuella forskningsfrågor i relation till detta unika material som snart kommer att vara digitalt tillgängligt för alla.

Om ni vill veta mer om projektet kan ni besöka Riksantikvarieämbetets hemsida eller höra av er via mejl eller telefon.

ola.jensen@raa.se

08-51918094

Dokumentation av fornlämningar gjord av Carl Gustaf Gottfrid Hilfeling under sin antikvariska resa genom Bohuslän i slutet av 1780-talet (Riksantikvarieämbetets arkiv).

Monteliusmedaljen utdelad till professor Bjørnar Julius Olsen

Av Nanouschka Myrberg Burström

Svenska Fornminnesföreningens medalj till Oscar Montelius minne har delats ut till professor Bjørnar Olsen, Tromsø med motiveringen:

”Bjørnar Olsen är en internationellt ledande forskare och en av Nordens mest namnkunniga arkeologer. Hans breda forskningsintressen omfattar bland annat norra Skandinaviens förhistoria, samisk kulturhistoria, samtidsarkeologi, minne och relationen mellan människor och ting. Olsen har gjort sig känd som en teoretiskt innovativ och debattinriktad forskare som framgångsrikt förenar en generell idédiskussion med kulturhistoriska tolkningar av konkreta arkeologiska källmaterial och en god akribi. Hans läroböcker i arkeologisk teori och samisk historia har kommit att avgörande bidra till hur den nordiska arkeologiska utbildningen, forskningen och debatten har formats de senaste 35 åren.

Genom sin gärning har Bjørnar Olsen kommit att bli en av den nordiska arkeologins mest tongivande företrädare och med sin inriktning är han en synnerligen lämplig mottagare av Oscar Montelius minnesmedalj.”

Utmärkelsen instiftades 1947 och ska delas ut sparsamt för ”framstående insatser på föreningens intresseområden, främst arkeologisk forskning, men även den yttre kulturminnesvården och museiväsendet”. Tidigare namnkunniga mottagare är bl.a. den norske arkeologen Håkon Shetelig (den allra första mottagaren av priset), Ulla Linder Hansen, Louis Binford, David Wilson, Brita Malmer, Erik Cinthio, Jarl Nordbladh, Lars Larsson, Berta Stjernqvist, Evert Baudou, Greta Arwidsson, Ian Hodder, Mats P. Malmer, m.fl. Den är uppkallad efter Oscar Montelius, som både i sin tid och idag är en av Sveriges

internationellt mest kända arkeologer. Detta inte minst för sina bidrag till den arkeologiska vetenskapen genom att utveckla den typologiska metoden, som utgår ifrån formlikhet och formförändring, och i kombination med bredare fyndsammanhang fortsatt är ett av arkeologins viktigaste metodiska instrument. Tillsammans med många andra väsentliga arbeten inom arkeologi, ett mångårigt arbete på Historiska museet, åren

Mats Burström höll ett initierat föredrag, ”Tingens försvarare”, om medaljörens vetenskapliga arbete och gärning. Foto: Elin Andreassen.

som Riksantikvarie, ett långvarigt engagemang i Svenska Fornminnesföreningen, är det lätt att

Nanouschka Myrberg Burström lämnar över Monteliusmedaljen till Bjørnar Olsen 2024. Foto Elin Andreassen.

förstå varför utmärkelsen kom att uppkallas efter honom.

Sjelva medaljen formgavs av konstnären Gösta Carell år 1949 och visar på åtsidan ett porträtt av Oscar Montelius omgiven av texten "Svenska Fornminnesföreningens Oscar Montelius-medalj". På frånsidan syns en blixtrande torshammare. Medaljen har genom åren tillverkats i olika metaller, såväl i brons som i guld, och olika storlekar. Den medalj som delades ut till professor Bjørnar Olsen i år är gjord av guldpläterat silver och drygt fem centimeter i diameter, och har medaljören's namn ingraverat på frånsidan.

Ett femtiotal föreningsmedlemmar och prominenta gäster deltog i medaljceremonin som hölls den 6/9 på Historiska museet i Stockholm. Efter en kort presentation av medaljen av föreningens

Medaljören höll också ett tänkvärdt föredrag med titeln "Hvorfor arkeologi? Utkast til noen forsøksvise svar". Foto: Mats Burström.

ordförande Nanouschka Myrberg Burström hölls ett initierat föredrag om medaljören's vetenskapliga arbete och gärning, "Tingens försvarare", av professor Mats Burström. Efter medaljöverlämnandet hölls slutligen ett mycket tänkvärdt, och underhållande, föredrag med titeln "Hvorfor arkeologi? Utkast til noen forsøksvise svar" av medaljören, professor Bjørnar Julius Olsen. Svaret på frågan? Kanske att låta arkeologin vara just arkeologi, en källa till upptäckarglädje och nyfikenhet, som ett egenvärde snarare än att ses som ett redskap för andra syften.

Ceremonin följdes sedan av en mycket trevlig mottagning med en fin och solig inramning i Lejongången och på Rosengården.

*BjørnarOlsen med sin medalj tillsammans med styrelsemedlemmar i Svenska Fornminnesföreningen.
Foto Elin Andreassen.*

Figur 1. Lockgruvan, i Pershyttan. Foto taget från 40 m djup och ner i gruvan. Foto: författaren.

Lockgruvan i Pershyttan

Av Nils Ringstedt

I samband med besök hos vänner i Nora-området gjorde författaren sommarens arkeologibesök i Lockgruvan i Pershyttan.

Malmhantering har ägt rum i Pershyttan från slutet av 1300-talet. Till en början skedde malm-brytning genom så kallad *tillmakning*, dvs ved staplades mot berget och brändes. Spår av detta kan ses i Lockgruvan. I slutet av 1600-talet och under 1700-talet användes krut för att spränga och under 1800-talet dynamit när det uppfanns.

Pershyttan är för övrigt en av Bergslagens mest kompletta och välbevarade bergsmansbyar enligt information på platsen. Det finns mycket järnrik malm i berget och vattenkraft från en bäck. Skogarna runt byn gav ved och kol – allt förutsättningar för järnproduktion. Gruvorna i området hör till de äldsta i Bergslagen. Vid bäcken och runt hyttan byggde bergsmansfamiljerna sina gårdar. Under 1870-talet drogs järnväg fram till Pershyttan vilket revolutionerade

transporten av malm, järn och kol.

Tackjärnet från hyttan lastades på hästdragna vagnar som kördes genom det så kallade *våghuset* där lasten vägdes. Det vägda tackjärnet såldes till järnbruk där det hamrades till smidbart stångjärn. Merparten av järnet transporterades under vintern då det gick att köra med häst och släde över snö och is. År 1856 öppnades en enspårig järnväg mellan Nora och Ervalla. Det var Sveriges första normalspåriga järnväg. När spåret till Pershyttan tillkom 1875 kunde järnet transporteras snabbare och dessutom året runt.

Det var spännande att gå ned för branta järntrappor cirka 40 meter ner i Lockgruvan. När gruvan var i bruk fram till 1909, då den lades ned, använde gruvarbetarna branta, rangliga trästegar och belysningen var karbidlampor till dess elektricitet fanns. Det låg gamla bitar av trästegar och halvmultna bjälkar i den branta slutningen ner i gruvan (se fig. 2).

Klippstycken knackades fram med handhållna slägghammare, borrar och spett. Det tog ca 10 timmar att hacka och spetta ett block ca 80 cm i tjocklek. Brytningen underlättades senare med sprängning med hjälp av krut och dynamit. Malmen togs upp för hand med hjälp av *fyllfat* av metall. Malmen forslades sedan på vagnar – så kallade *malmhundar* – nedför en uppbyggd sluttande vall till lossningsplats. Den fyllda vagnen, som rullade nerför vallen, drog då samtidigt upp en tömd vagn från lossningsplatsen!

När vi stod nere i gruvan på 40 m djup var det 20 meter kvar till nedanliggande vattenyta (se fig. 1). Gruvan är alltså fylld med vatten. Under vattenytan sträcker sig den utgrävda gruvan ytterligare 100 meter ner!

Väl uppe igen ser en besökare jättelika högar runtomkring bestående av klippblock av gråberg som hackats ut i gruvan – säkert närmare 100 000 ton enligt information från medföljande guide (se fig. 3).

Det var första gången jag besökte en gruva – därtill en med medeltida ursprung! Mycket intressant från arkeologisk synpunkt! Jag fick också på ett annat ställe nära Nora se en gammal vattenkvarn – eller rättare sagt ett *uppfodringsverk* med vattenhjul (nu borta) - som användes vid bearbetning av järn. Anläggningen har anor från 1795 men de kvarvarande lämningarna lär vara från 1870-talet (se fig 4). De håller på att återställas och här kommer i framtiden att finnas en modern verkstad.

Figur 2. Gammalt virke. Rester av stegar bjälkar m m i Lockgruvan. Foto: författaren.

Figur 3. Gråbergshögar. Högar av block vid Lockgruvan. Foto: författaren.

Figur 4. Vattenkvarn. Rester av den gamla vattenkvarnen i närheten av Nora. Foto: författaren.

En resa i etruskernas land med Göteborgs universitet och projektet Understanding Urban Identities (UII)

En Tengborgstipendiats reseberättelse av Alessia Iaconelli

Det är en solig förmiddag i mitten av juni när jag går runt i Parco archeologico nazionale di Vulci. Vinden fläktar allt som oftast på platån men idag är det en ovanligt kvav morgon. Då och då ser jag ett litet djur som kilar förbi och det händer mer än en gång att jag tar fel stig och måste vända om.

Eftersom grävytan för tillfället utökas med grävskopa har vi fått de första timmarna av dagen på oss att utforska den arkeologiska parken som endast utgör en begränsad del av vad som för 2500 år sedan bildade den etruskiska staden Vulci. Det är inte svårt att föreställa sig hur floden Fiora som slingrar sig fram precis nedanför platån utgjorde en viktig förutsättning för handel

och ekonomiska förbindelser. Detta åskådliggörs bland annat genom många av de föremål som ursprungligen kommer från flera av nekropolerna i området och som nu visas upp i parkens museum Museo archeologico nazionale di Vulci.

Den etruskiska och senare romerska staden Vulci, belägen på en platå i regionen Lazio nära gränsen till Toscana, var troligtvis sporadiskt bebodd sedan slutet bronsåldern. Under järnåldern utvecklades platsen till ett urbant centrum som skulle komma att bli en av de mäktigaste etruskiska städerna med gynnsamma förutsättningar för både handel och produktionsaktiviteter (Pacciarelli 2023).

Floden Fiora var viktig för handelsförbindelser och hade troligtvis en nyckelroll även inom järnmetallurgin i området. Foto: författaren.

En bit slagg från årets fältarbete som dokumenteras i labbet. Olika typer av slagg kommer från olika delar av den metallurgiska processen och framställningen av järnet. Foto: författaren.

Vid Göteborgs universitet pågår under ledning av Serena Sabatini forskningsprojektet Understanding Urban Identities (UUI) som bidrar till förståelsen för de urbana processer som ägde rum i södra Etrurien med ett särskilt fokus på Vulci¹. Tack vare Rosa Tengborgs stipendiefond är det möjligt för mig att även detta år få återse Vulci med sitt tuffrika landskap, för att kunna fokusera närmare på järnmaterialet både från årets fältarbete, 2024, liksom från de tidigare grävsäsongerna, 2022-2023.

Etruskisk järnproduktion förknippas ofta med

nordvästra Etrurien och det område som ibland benämns 'Etruria mineraria' vilket bland annat inkluderar ön Elba och kuststaden Populonia (t.ex. Corretti & Benvenuti 2001). Järnmetallurgin och dess gåtor är dock både relevanta och utforskade sett till de etruskiska städerna i södra Etrurien och i min masteruppsats inom antikens kultur och samhällsliv vid Göteborgs universitet fokuserar jag därför på järnet i Vulci och Sydetrurien. Arbetet behandlar ett perspektiv som utgår från ekonomiska nätverk vilket belyser aspekter så som geologiska resurser och

1. För mer information om projektet: <https://www.gu.se/forskning/understanding-urban-identities-uui-from-the-bronze-age-to-the-1-romantime-the-case-of-vulci-in-the-context-of-southern-etruria>

handelsförbindelser. Järnslagg från säsongen 2022 har analyserats med pXRF och fortsatta forskningsmöjligheter med syftning till framtida studier om järnet i södra Etrurien och järnmetallurgin i området i koppling till UUI-projektet diskuteras och utvecklas.

Årets resa till Vulci har medfört möjligheten att samla in kompletterande information om järnmaterial under drygt två veckors tid under juni månad. På plats i fält har fynd av typen slaggsamlats in för att sedan räknas, vägas och fotograferas i labbet. Insamlad data kommer bland annat bidra med en uppfattning om koncentrationen av slaggs i förhållande till olika områden och kontexter inom den arkeologiska lokalen samt ge information om förekomsten av olika typer av slaggs och metaller.

De upprepade rutinerna gör att arbetsdagarna i Vulci efter ett tag börjar flyta samman och det dröjer inte länge förrän fältarbetet tycks ha fått ett organiskt liv som nästan andas av sig själv. Vattenpauserna avlöser varandra liksom de italienska frukostarna bestående av kaffe och kaka som varje morgon serveras på vandrarhemmet där vi bor. Hinkar fylls och töms, loggböcker skrivs och fyndtvätten tycks ständigt pågående.

Förmiddagens avbrott och rundvandring känns därför nästan lite avig och det är som om hela den arkeologiska parken har tagit en paus. Kanske beror det på att jag för tillfället befinner mig så pass långt i utkanten av de utmarkerade vandringslederna att jag varken ser eller hör några andra besökare. Jag har under min promenad istället kommit till de inhägnade hagarna där den lokala boskapen för trakten Maremma hålls. De vita djuren med sina väldiga horn verkar lite skygga för mig när jag går förbi dem, i riktning mot den gamla flodhamnen. Växtligheten är så tät att det nästan är svårt att föreställa sig de förbindelser som anknöt den här punkten med så många andra. Samtidigt tycks

den vildvuxna naturen suddas ut gränserna mellan nutid och dåtid på ett sådant vis som låter fantasin vandra fritt.

Min upptäcksfärd i parken ändas och det är dags att återgå till dagens väntande sysslor. Fältarbetets organiska liv fortsätter och allteftersom min vistelse börjar lida mot sitt slut blir arbetet i labbet alltmer intensivt tills det är dags att åka hem. Labbarbetet byts ut mot efterarbete, tankar och reflektioner i takt med att sensommaren kommer allt närmare. Det är nu dags att gå igenom materialet och dess data samt utveckla min projektansökan. Resan fortsätter på så vis även här hemma och jag kan, i alla fall i tanken, fortsätta spendera tid i etruskernas land.

Till sist vill jag återigen rikta ett stort tack till Rosa Tengbergs stipendiefond och det Svenska Arkeologiska Samfundet för beviljandet av medel inför min resa.

Referenser

Corretti, A. & Benvenuti, M. 2001. 'The beginning of iron metallurgy in Tuscany, with special reference to Etruria mineraria', i *Mediterranean Archaeology* 14, 127-145.

Göteborgs universitet, 'Understanding Urban Identities (UUI) from the Bronze Age to the Roman time. The case of Vulci in the context of southern Etruria': <https://www.gu.se/forskning/understanding-urban-identities-uui-from-the-bronze-age-to-the-roman-time-the-case-of-vulci-in-thecontext-of-southern-etruria>.

Pacciarelli, M. 2023. 'La nascita della città' i *La 'prima' Vulci. All'origine della grande città Etrusca*, 25.

Nya avhandlingar

Samfundet gratulerar alla nydisputerade!

Omar da Conceição Paulo Madime disputerade den 3 oktober i ämnet arkeologi vid Uppsala universitet, med avhandlingen *Integrated Heritage Management as an Avenue for Sustainability: The Example of Rescue Archaeology in Mozambique*. Opponent var Rachel King, Associate Professor vid London University College.

Avhandlingen finns digitalt på [DiVA-portalen](#).

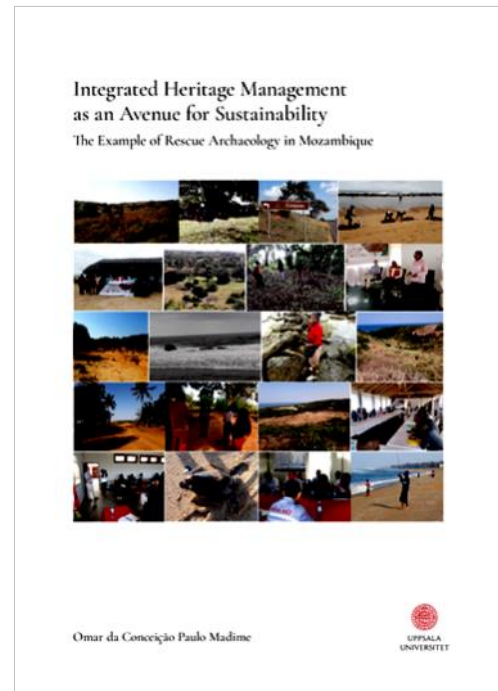

Bild från disputationen. Från vänster: Omar da Conceição Paulo Madime, opponent Rachel King, ordförande och handledare Anneli Ekblom. Foto: Institutionen för arkeologi och antik historia.

Sök Svenska Fornminnesföreningens stipendier!

Svenska Fornminnesföreningen delar varje år ut stipendier ur sex fonder:

Aron Anderssons fond stödjer forskning i medeltidens konst och kulturhistoria och utdelas företrädesvis till yngre forskare (under 35 år).

Birger Nermans fond stödjer forskning inom förhistorisk, särskilt nordeuropeisk, arkeologi och utdelas företrädesvis till yngre forskare (under 35 år).

Hildebrandsfonden stödjer forskning i nordisk arkeologi, förhistorisk och medeltida numismatik samt medeltidens konsthistoria.

Inga Sernings fond stödjer forskning inom svensk förhistorisk eller medeltida metallurgi och utdelas företrädesvis till yngre forskare (under 35 år).

Ingrid Nords fond stödjer forskning som omfattar naturvetenskapliga undersökningar och analyser. Ange att ansökan avser denna fond.

Jan Peder Lamms fond stödjer forskning på området Nordens järnålder med inriktning mot arkeologi och bildkonst.

Ansökan ska innehålla:

- Uppgift om namn, personnummer, e-postadress samt bank- eller postgironummer.
- En kortfattad redogörelse av forskningsuppgiftens art, målsättning och tänkta genomförande.
- Det sökta beloppets storlek med kostnadsberäkning.
- Uppgift om medel för samma ändamål erhållits tidigare eller söks samtidigt i annan fond.
- Uppgift om forskningsuppgiften ingår i doktorandarbete.
- Ange *ej* vilken enskild fond som ansökan avser. Undantag är Ingrid Nords fond som *skall* anges.

Blankett för stipendieansökan kan laddas ned från www.fornminnesforeningen.com men även självständigt formulerade ansökningar beaktas. I ansökan ska då de uppgifter som efterfrågas ovan ingå.

Ansökan ska ställas till:

Svenska Fornminnesföreningen/Stipendier
Stockholms universitet
Historiska institutionen
SE-106 91 Stockholm
eller till stipendier@fornminnesforeningen.com

Din ansökan ska vara inne senast den 31 januari 2024. Besked till dem som beviljats medel ges före utgången av maj månad samma år. Föreningen delar ut bidrag upp till 20 000 kr per ansökan. Bidrag ges inte till tryckkostnader. Doktorandarbeten prioriteras. Vunna resultat ska återrapporteras inom ett år efter att medel utbetalats.

Frågor? Kontakta stipendiesekreterare Magnus Odebäck Ljunge, magnus.odeback.ljunge@ark.su.se

Anton Fältskogs stipendium

Svenska Fornminnesföreningen utlyser ett särskilt stipendium med inriktning mot run- eller bildstenar till minne av Anton Fältskog (1989–2024), utifrån en särskild donation från familjen.

Stipendiet om 15 000 kr kan sökas av enskild person för ett avgränsat forskningsprojekt (även del- eller förstudie) som rör run- eller bildstenar, och som i Antons anda visar nyfikenhet på arkeologi, fornlämningar och historiska platser.

Ansökan ska innehålla:

- En kortfattad redogörelse av projektet och tänkt genomförande.
- Eventuella erforderliga tillstånd och godkända prövningar i bilaga.
- En kostnadsberäkning med eventuella offerter (om relevant).
- Uppgift om medel för samma ändamål erhållits tidigare eller söks samtidigt hos annan bidragsgivare.
- Uppgift om namn, personnummer, e-postadress samt bank- eller postgironummer.

Ansökan ska ställas till:

Svenska Fornminnesföreningen/Stipendier
c/o Historiska institutionen
Stockholms universitet
SE-106 91 Stockholm

eller till stipendier@fornminnesforeningen.com

Din ansökan ska vara inne senast den 31/1, 2025. Vunna resultat ska återrapporteras inom ett år efter att medel utbetalats.

Frågor? Kontakta stipendiesekreterare Magnus Odebäck Ljunge, magnus.odeback.ljunge@ark.su.se

Notiser

Av intresse för samfundets medlemmar

Försvunnen runsten återfunnen

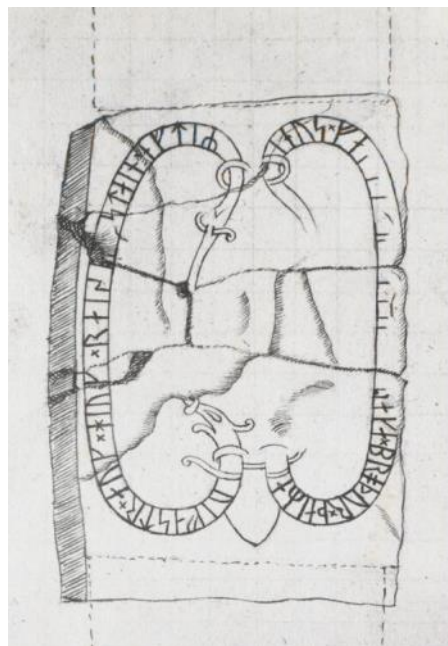
Den sedan drygt hundra år försvunna runstenen **Sö 282** återfanns i april i år i samband med att kyrkan i Botkyrka renoverades.

Stenen sågs senast av Erik Brate år 1900, men försvann i och med att kyrkan renoverades. Alla inblandade i renoveringen bedyrade att det aldrig legat en runsten i ingången till vapenhuset. Med undantag av en gammal kyrkovaktmästare som hävdade att den blivit övertäckt.

I samband med den nu genomförda renoveringen fick kyrkovaktmästaren rätt. Runstenen var övertäckt, men fanns kvar.

Läs mer om fyndet i Magnus Kjällströms krönika:

https://k-blogg.se/2024/08/27/en-aterfunnen-runsten-i-botkyrka/?fbclid=IwY2xjawFpHtJleHRuA2FlbQIxMQABHdwipnpTKGxy_NKJb7Ve36_YzblsKpZ1fAGKsT_h2zLOCroc1o7w-tHhg_aem_1AGYM1f8kmdljRqb5LtkTw

Johan Peringskiölds teckning från 1690-talet av Sö 282. Bild: ATA (CC BY)

Och mer på runstenstemat ...

Magnus Källström, runolog på Runverket vid Riksantikvarieämbetet, vald till ny korresponderande ledamot i Vitterhetsakademien.

Meddelade Vitterhetsakademien på sin hemsida den 13 september.

Läs mer här:

<https://vitterhetsakademien.se/nyheter/nyheter/2024-09-13-magnus-kallstrom-ny-korresponderande-ledamot.html>

Kungl. KUNGL. VITTERHETS HISTORIE
OCH ANTIKVITETS AKADEMIE
Vitterhetsakademien

Notiser

Av intresse för samfundets medlemmar

GRASCA:s fjärde disputation

Den 22 oktober disputerar Ulrika Söderström, Kalmar läns museum/GRASCA/Linné universitetet med Avhandlingen:

Kulturarv som resurs i socialt hållbar stadsutveckling. En gestaltad livsmiljö för framtiden.

Opponent är professor Bodil Axelsson, Linköpings universitet. Disputationen sker på Linnéuniversitetet, Universitetskajen, lokal Azur, Vi2166.

Mer information med zoomlänk finns här: <https://lnu.se/mot-linneuniversitetet/aktuellt/kalender/2024/disputation-ulrika-soderstrom/>

Tornedalens museum och Arkeologiska sällskapet i Finland bjuder in till:

Arkeologdagarna i Torneå

Dagarna ordnas den 28.–29.11.2024 i Torneå på Aines konstmuseum (Torikatu 2). Arkeologdagarnas tema i år är *Arkeologisk kunskap och Arkeologi över gränser*.

Dagarna omfattar två dagar med presentationer på temat samt en ytterligare dag med workshop kring publicering för studenter och doktorander.

Schema för dagarna och mer information finns på Arkeologiska sällskapetets hemsida:

<http://www.sarks.fi/ajankohtaista.html>

Anmälningar tas emot fram till den 15.11.2024 av Teemu Väisänen (teemu.t.vaisanen@utu.fi).

SUOMEN ARKEOLOGINEN SEURA
ARKEOLOGISKA SÄLLSKAPET I FINLAND
ARCHAEOLOGICAL SOCIETY OF FINLAND

UPPROP

Samfundet söker:

Suppleanter

Ansvarig för hemsidan

Stipendiesekreterare

Ansvarig för sociala medier

Valberedning

Resansvarig

Vill du bidra eller har förslag, hör av dig till:
info@arkeologiskasamfundet.se

Gjallarhornet behöver material!

Gjallarhornet ges ut fyra ggr per år och är Svenska arkeologiska samfundets språkrör. Det skickas ut som PDF till samfundets medlemmar och finns även tillgängligt för alla digitalt.

Allt material som rör svensk arkeologi och är intressant för samfundets medlemmar är av intresse. T.ex.:

- Information om kommande seminarier, konferenser mm, men även rapporter från dem. Även kortare notiser är av intresse.
- Projektpresentationer eller projektresultat som är intressanta att sprida till medlemmarna. Detta inkluderar resultat från arkeologiska forsknings- eller slutundersökningar
- Anmälningar av, eller diskussion om, nya böcker.
- Debattinlägg, diskussioner osv. kring svensk arkeologi.

Intressant information kan också spridas via samfundets Facebook-sida.

Kontakta Gjallarhornets redaktörer:

Jhonny Therus (jhonny.therus@arkeologgruppen.se) och

Per Nilsson (per.nilsson@ostergotlandsmuseum.se)

via email rörande möjligheten att få material publicerat i Gjallarhornet och/eller via digitala media.

Nästa nummer av Gjallarhornet!

Deadline för nästa Gjallarhornet är den **10 december**. Vi välkomnar gärna bidrag från våra medlemmar! De skickas till Jhonny Therus eller Per Nilsson med e-post: jhonny.therus@arkeologgruppen.se och per.nilsson@ostergotlandsmuseum.se.

Gjallarhornet distribueras numera endast via e-post som pdf. Senaste numret liksom äldre årgångar finns också för nedladdning på Samfundets hemsida:

<http://www.arkeologiskasamfundet.se/gjallarhornet.html>.

OBS! Glöm inte att meddela Samfundet om du byter e-postadress eller postadress. På så vis missar du inte utskick av Gjallarhornet eller annan information. Skicka dina uppgifter om byte till info@arkeologiskasamfundet.se

OBS! Om du inte längre vill ha Gjallarhornet skickat till dig, vänligen meddela även detta till info@arkeologiskasamfundet.se så stryks ditt namn från utskickslistan.

Vill du bli ledamot i Svenska Arkeologiska Samfundet?

Är du aktiv inom det arkeologiska fältet och vill hålla dig uppdaterad om vad som sker inom dess olika grenar? Vill du vara med och utveckla Samfundets verksamhet eller delta i dess olika aktiviteter? Då välkomnar vi varmt din ansökan om medlemskap. Vi vänder oss till dig som arbetar med arkeologi inom till exempel arkeologisk uppdragsverksamhet, på universitet, museer och länsstyrelser, studerar på avancerad nivå eller är antagen till forskarutbildning.

Medlemsavgiften är sedan en tid tillbaka 200 kr/år. Som medlem får du regelbundet nyhetsbladet Gjallarhornet samt inbjudan till möten, seminarier och temaresor.

Ansökan mailas till:

ledamot@arkeologiskasamfundet.se

När du har fått besked om att ansökan godkänts sätter du in årsavgiften 200 kr på:

Kontonummer: Plusgiro 351210-0

Betalningsmottagare: Svenska Arkeologiska Samfundet. På första inbetalningen, ange ”ny medlem”, namn, adress och e-post.
